

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Andrzej Hornowski*, Łukasz Kryszak**

**Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, **Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu*

WYNIKI FINANSOWE DROBNYCH GOSPODARSTW ROLNYCH W ŚWIETLE SPRAWOZDAŃ EUROPEJSKIEGO FADN

FINANCIAL RESULTS OF SMALL FARMS IN THE LIGHT OF REPORTS OF EUROPEAN FADN

Słowa kluczowe: drobne gospodarstwa rolne, finanse gospodarstw rolnych, aktywa, rentowność kapitałów własnych, model Du Ponta

Key words: small farms, farm finance, assets, return on equity, Du Pont model

JEL codes: Q12, Q14

Abstrakt. Podjęto próbę przedstawienia i omówienia wyników finansowych drobnych gospodarstw rolniczych. Analizę przeprowadzono dla gospodarstw z 12 krajów UE, o wielkości ekonomicznej od 4 do 8 tys. euro na podstawie danych FADN. Okres badań obejmowała lata 2004 i 2013. Do oceny wyników wykorzystano metodę Du Ponta. Stwierdzono, że rentowność kapitałów własnych w przypadku drobnych gospodarstw jest zazwyczaj niska, natomiast uwzględnienie pracy własnej sprawia, że jest ona ujemna.

Wstęp

Dużym problemem o charakterze metodycznym jest jednoznaczne zdefiniowanie „drobnego gospodarstwa”. O różnorodności narzędzi wykorzystywanych do określenia, czym jest drobne gospodarstwo rolne świadczy fakt, że w nomenklaturze ekonomiczno-rolniczej określane jest ono w sposób niejednoznaczny, m.in.: gospodarstwo nietowarowe, niskotowarowe, rodzinne, samozaopatrzeniowe, chłopskie, socjalne lub małoobszarowe [Żmija, Czekaj 2014]. Pojęcie drobnego gospodarstwa rolne nie jest jednoznacznie zdefiniowane oraz trudno wskazać jednolite kryterium wyodrębniania. Przez różnych badaczy jest ono określane przez: wielkość ekonomiczną wyrażoną w ESU [Michalska 2012], liczbę zwierząt, udział w rynku, wielkość zasobową siły roboczej (AWU), wartość standardowej produkcji (SO) [Poczta i in. 2012] lub liczbę hektarów użytków rolnych [Zegar 2012]. W kontekście dotowania gospodarstw rolniczych Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wiejskiego skłania się, aby gospodarstwa do 5 ha klasyfikować jako drobne gospodarstwo rolne, powyżej 5 ha i do 30 ha jako małe – drobnotowarowe [Musiał 2013]. Według danych EUROSTATU z 2013 roku 85% wszystkich gospodarstw w 28 krajach Unii Europejskiej (UE-28) miało obszar poniżej 20 ha, natomiast 65% gospodarstw – poniżej 5 ha. Statystyka masowa pokazuje jak istotnym elementem rolnictwa europejskiego są małe i średnie gospodarstwa rolne. Celem opracowania jest ocena sytuacji finansowej drobnych gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej (UE) prowadzących rachunkowość FADN. W szczególności zaprezentowano podobieństwa i różnice pomiędzy gospodarstwami w poszczególnych krajach w zakresie struktury aktywów i pasywów oraz kształtowania się rentowności kapitałów własnych.

Material i metodyka badań

Badania dotyczą drobnych gospodarstw rolniczych, które scharakteryzowano jako gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 8 tys. euro na podstawie danych FADN¹. Do analiz wybrano gospodarstwa w 12 krajach, w których próg wejścia do FADN w 2013 roku był na tym właśnie

¹ Według wielkości standardowej produkcji – SO (*Standard Output*). Nowa klasyfikacja gospodarstw wykorzystująca SO obowiązuje od 2010 roku, jednak wcześniejsze dane oparte o ESU zostały przeliczone przy użyciu nowej metodologii, stąd zachowana została spójność danych.

poziomie. Badaniu podlegają więc drobne gospodarstwa, jednak o „komercyjnym charakterze”, co wynika z założeń FADN, zgodnie z którymi nie wszystkie gospodarstwa znajdują się w polu obserwacji tej bazy. Okres badań obejmował lata 2004 i 2013. Dokonano krótkiej charakterystyki drobnych gospodarstw w badanych krajach, a następnie porównano strukturę majątku i pasywów za pomocą wskaźnika zróżnicowania struktur zaproponowanego przez Kukulę oraz oceniono kształtowanie się rentowności kapitałów własnych za pomocą modelu Du Ponta. Wykorzystano formułę, zgodnie z którą rentowność kapitału własnego stanowi iloczyn rentowności sprzedaży (zysk/sprzedaż netto), obrotowości aktywów (sprzedaż netto/aktywa ogółem) oraz tzw. dźwigni finansowej, będącej relacją aktywów ogółem do kapitału własnego. Jako zysk przyjęto dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, natomiast sprzedaż netto obliczono jako różnicę całkowitej produkcji i zużycia pośredniego).

W celu pełniejszego porównania struktur aktywów i pasywów gospodarstw drobnych w badanych krajach wykorzystano wskaźnik zróżnicowania struktur zaproponowany przez Karola Kukulę [2010]:

$$v = \frac{\sum_{i=1}^k |\alpha_i - \beta_i|}{2}$$

gdzie: α – badany kraj, β – kraj benchmark (w tym przypadku Polska), α_i, β_i – udziały poszczególnych elementów aktywów (pasywów) w kraju badanym i kraju pełniącym rolę benchmarku.

Wykorzystywany wskaźnik przyjmuje wartości od 0 do 1, gdzie 0 oznacza całkowitą zbieżność kraju badanego z benchmarkiem, natomiast 1 całkowitą rozbieżność.

Struktura majątku i zobowiązań w drobnych gospodarstwach rolnych

W kontekście wyników finansowych gospodarstw warto przyjrzeć się strukturze aktywów i pasywów gospodarstw rolnych (tab. 1), ponieważ struktura ta może mieć wpływ na rentowność gospodarstw rolnych². W 2004 roku Polska wyróżniała się na tle badanej grupy państw niewielkim udziałem ziemi, upraw trwałych i kwot produkcyjnych w strukturze aktywów. Kategoria ta stanowiła zaledwie 17,3% aktywów gospodarstwa ogółem, przy średniej na poziomie 55,1%. Wynikało to z relatywnie niskich cen ziemi tuż po akcesji do UE, a także z dominujących kierunków produkcji w poszczególnych krajach. Uprawy trwałe zajmowały w przeciętnym polskim gospodarstwie 0,23 ha, tj. 3% powierzchni ogółem (dane za FADN), podczas gdy w krajach basenu Morza Śródziemnego ponad 20% (w Hiszpanii 44%).

Odwrotna sytuacja dotyczyła budynków, których wartość stanowiła w Polsce 46,2% aktywów, a w pozostałych krajach maksymalnie 25,3% (Słowenia). Takiego zjawiska nie należy wiązać ze szczególnie wysoką jakością budynków rolniczych w Polsce. Wynikało ono ze specyfiki produkcyjnej polskich gospodarstw oraz uwarunkowań klimatycznych. Poza tym należy pamiętać, że wartość aktywów trwałych drobnych gospodarstw w Polsce wynosiła 28,9 tys. euro przy średniej w badanej grupie na poziomie 57,5 tys. euro. Relatywnie dużą część aktywów ogółem stanowiły w Polsce maszyny, urządzenia i środki transportu. Po raz kolejny wynikało to ze specyfiki produkcji, a także rozdrobnionej struktury agrarnej, która sprawia, że wielu rolników dysponuje prywatnym sprzętem, choć w 2004 roku był on często przestarzały.

Stado podstawowe w badanych krajach nie miało dużego udziału w aktywach, choć na tle badanej grupy wyróżniały się gospodarstwa łotewskie i litewskie, co wynikało z relatywnie silniejszego ukierunkowania tamtejszych gospodarstw na produkcję zwierzęcą. Aktywa obrotowe stanowiły od 2,4% we Włoszech do 30,8% w Hiszpanii. W przypadku tego ostatniego państwa należy zwrócić uwagę na fakt, iż pozostałe aktywa obrotowe (w tym gotówka i środki na rachunkach) stanowiły

² Interpretując dane należy mieć na uwadze, że przeciętne gospodarstwa rolne przyjęte do badania były zróżnicowane, jeśli chodzi o wielkość użytków rolnych i aspekty ekonomiczne. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa drobnego w 2013 roku wahała się od 1,7 ha na Malcie do 23,6 ha na Łotwie (w Polsce 8,05 ha). Jeśli chodzi o produkcję całkowitą w przeliczeniu na gospodarstwo to wynosiła ona od niespełna 6 tys. euro na Malcie do ponad 13 tys. euro w Hiszpanii. Podobnie wysoce zróżnicowana była wartość aktywów i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, który wynosił w przeliczeniu na gospodarstwo od 763 euro w Słowenii do niemal 9 tys. euro w Hiszpanii [dane za: FADN].

tam około 30% łącznej sumy aktywów, co świadczyło o relatywnie dużej płynności tamtejszych gospodarstw. Jeśli chodzi o pasywa, to w 2004 roku w drobnych gospodarstwach wszystkich krajów ponad 90% stanowiły kapitały własne. Zobowiązania, częściej długoterminowe, odgrywały marginalną rolę, co w przypadku niewielkich gospodarstw nie jest zaskakujące.

Specyficzna struktura aktywów gospodarstw drobnych w Polsce w 2004 roku spowodowała, że struktury aktywów w innych krajach na tle Polski były dość rozbieżne, niemniej największe podobieństwo wykazywały struktury na Węgrzech i na Litwie, a więc krajach o podobnych uwarunkowaniach w produkcji rolnej. Jeśli chodzi o pasywa, to poziom zbieżności był znacznie wyższy, co wynika oczywiście z dominującego udziału kapitałów własnych w strukturze pasywów we wszystkich krajach. W 2013 roku w połowie badanej próby wzrósł udział wartości ziemi, kwot i upraw trwałych w strukturze aktywów. Szczególnie duży wzrost odnotowano w gospodarstwach polskich (z 17,3 do 56%). Miało to związek z dynamicznie rosnącymi cenami ziemi rolnej, która stała się podstawowym aktywem drobnych gospodarstw. Wzrost cen wynikał m.in. z systemu płatności bezpośrednich, który zniechęcał drobnych rolników do odsprzedaży ziemi większym podmiotom.

Znacznie obniżył się w Polsce udział budynków w aktywach, choć i tak pozostawał na najwyższym poziomie w badanej grupie. Wyraźnemu zmniejszeniu uległ też udział maszyn, urządzeń i środków transportu. Podczas gdy u progu akcesji do UE w 2004 roku udział ten należał w Polsce do najwyższych, to w 2013 roku sytuacja ulegała diametralnemu odwróceniu (z 46,2 do 25,6%). Mogło to wynikać chociażby z faktu, że mniejsze gospodarstwa w znacznie mniejszym stopniu korzystały z programów modernizacji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Udział aktywów obrotowych, podobnie jak w 2004 roku, był wysoki w krajach takich, jak Hiszpania, Węgry oraz kraje bałtyckie. Na uwagę zasługuje natomiast fakt wyraźnego wzrostu udziału aktywów obrotowych wśród gospodarstw włoskich, co może wskazywać na poprawę sytuacji finansowej tamtejszych gospodarstw.

Przemiany struktury aktywów wśród drobnych gospodarstw polskich w kierunku ogólnego trendu sprawiły, że przeciętna wartość wskaźnika zróżnicowania struktur zmniejszyła się z 0,49 do 0,24 (nie wliczając wartości 0 dla Polski). Strukturę aktywów najbardziej podobną do polskiej w 2013 roku miały drobne gospodarstwa w Słowenii i Portugalii, a w dalszej kolejności we Włoszech i Estonii. Są to kraje o różnej specyfice produkcji, zatem obserwuje się pewną unifikację w zakresie struktur majątku wśród drobnych gospodarstw w Europie.

Rentowność kapitałów własnych w drobnych gospodarstwach rolniczych Unii Europejskiej

Szczególnie istotnym elementem oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest analiza poziomu i struktury rentowności kapitału własnego – ROE (*return on equity*). Uważa się, że zaangażowanie kapitału w dane przedsięwzięcie jest uzasadnione, gdy ROE przewyższa oprocentowanie lokat bankowych [Gołębiewska 2010]. Głębszy wgląd w strukturę omawianego wskaźnika umożliwia model Du Ponta stanowiący dekompozycję ROE. Umożliwia on bowiem identyfikację czynników, które mają szczególnie duży wpływ na kształtowanie się takiego, a nie innego poziomu rentowności kapitału własnego. Model ten, w różnych odmianach wykorzystywany jest także przy ocenie rentowności w gospodarstwach rolnych [por. Gołaś 2009, Moss i in. 2009, Góral 2015].

Zgodnie z wynikami badań prowadzonymi przez Zbigniewa Gołasia [2009], najmniejsze ekonomicznie gospodarstwa wyróżniają się na tle gospodarstw pozostałych niską rentownością kapitałów własnych, co wynika z niskiej (ujemnej) rentowności sprzedaży – PM (*profit margin*), niskiej obrotowości aktywów – SA (*sales assets*), jak i relatywnie niewielkiego stopnia wykorzystania efektu dźwigni finansowej – A/E (*assets/equity*). Pozostaje natomiast pytanie, jakie różnice w tym zakresie występują między małymi gospodarstwami w poszczególnych krajach (tab. 2).

Zarówno w 2004, jak i w 2013 roku najwyższą rentowność kapitałów własnych notowały drobne gospodarstwa na Litwie i Łotwie. Ponadto ROE przekraczające 10% odnotowano w 2004

Tabela 2. Dekompozycja rentowności kapitału własnego za pomocą modelu Du Ponta w wybranych krajach UE w drobnych gospodarstwach rolnych*

Table 2. Decomposition of return on equity by Du Pont model in selected EU countries in small farms

Kraj/Country	ROE (f)**	PM (%)	S/A	A/E	2004		2013	
					ROE (%)	PM (%)	S/A	A/E
Cypr/CY	0,5	13,7	0,035	1,025	2,0	97,3	0,020	1,006
Grecja/GR	12,5	113,4	0,110	1,002	5,9	104,4	0,057	1,001
Hiszpania/ES	9,0	102,3	0,088	1,003	6,0	123,0	0,049	1,005
Estonia/EE	-	-	-	-	9,5	-1811,0	x	1,086
Węgry/HU	3,0	44,0	0,063	1,100	6,3	101,1	0,057	1,095
Włochy/IT	5,1	89,6	0,056	1,001	0,9	34,9	0,025	1,002
Litwa/LT	12,6	137,4	0,091	1,005	9,2	135,9	0,064	1,059
Łotwa/LV	16,2	227,4	0,069	1,024	11,9	203,0	0,057	1,036
Malta/MT	2,3	102,8	0,022	1,000	2,1	117,7	0,017	1,000
Polska/PL	5,6	62,1	0,087	1,037	3,5	106,7	0,033	1,007
Portugalia/PT	3,3	59,0	0,056	1,012	12,9	106,7	0,119	1,014
Słowenia/SI	1,2	57,1	0,020	1,027	0,7	40,2	0,016	1,009

* dokonując dekompozycji przy użyciu modelu Du Ponta zdecydowano się nie odejmować od dochodu wyceny pracy własnej. Powszechnie stosowany sposób tej wyceny oparty o koszt pracy najmniej wydaje się mało adekwatny w przypadku niewielkich gospodarstw. Prowadzący takie gospodarstwa mają często dodatkowe źródła dochodów, dlatego są w stanie akceptować niskie stawki za pracę własną, a ewentualne zyski z działalności rolniczej traktują jako pewnego rodzaju premię. W dalszej części opracowania przedstawiono jednak osobno wartość dochodu netto po odjęciu kosztu pracy własnej. Jest ona zazwyczaj ujemna.

** ROE – rentowność kapitału własnego/*return on equity*, PM – rentowność sprzedaży/*profit margin*, SA – wartość aktywów/*sales assets*, A/E – aktywa/kapitał/*assets/equity*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN

Source: own study based on the FADN data

roku w Grecji i w 2013 roku w Hiszpanii. Przykładowo ROE na poziomie 16,2% dla Łotwy w 2014 roku oznacza, że każde zainwestowane w drobnym gospodarstwie euro generowało 16,2 centa zysku. Tak wysoka rentowność była spowodowana przede wszystkim wysokim zyskiem ze sprzedaży (PM). Jego wartość powyżej 100% wynika z faktu, że zysk rolnika w istotny sposób wspomagany jest płatnościami w ramach WPR. Efekt ten może być ponadto wzmocniony w przypadku niskiej wartości sprzedaży netto. Dodatkowo gospodarstwa w wymienionych krajach charakteryzowały się relatywnie szybką obrotowością aktywów. W przypadku Litwy i Łotwy warto zwrócić uwagę, że tamtejsze relatywnie wysoce rentowne gospodarstwa odznaczały się znacznym udziałem aktywów obrotowych w sumie aktywów (zarówno stada obrotowego, jak i gotówki). Było to oczywiście spowodowane specyfiką produkcji, niemniej można wskazać, że bardziej rentowne są gospodarstwa, które dysponują bardziej płynnym majątkiem. Wysoka rentowność mierzona wskaźnikiem ROE miała miejsce w warunkach jednego z najniższych dochodów na hektar, ze względu na relatywnie wysoką powierzchnię gospodarstw w krajach bałtyckich.

W krajach południa Europy, wysoką rentowność wiązać należy ze specyfiką produktów sprzedawanych przez drobnych rolników, jak np. oliwa z oliwek. W krajach takich jak Polska, Węgry i Słowenia w 2004 roku niskie ROE wynikało z niskiego PM, które u progu akcesji w niewielkim stopniu stymulowane było płatnościami. Warto jednak zwrócić uwagę, że w przypadku Polski i Słowenii również efektywność wykorzystania aktywów była relatywnie niska. We wszystkich krajach w obu badanych okresach odnotowano niewielki stopień wykorzystania dźwigni finansowej, co oznacza, że stopień finansowania majątku kapitałem obcym był znikomy, czyli praktycznie cały majątek finansowano kapitałem własnym. Najwyższy stopień wykorzystania dźwigni odnotowano na Węgrzech, gdzie jednak koszt obsługi długu mógł przełożyć się na niską rentowność kapitału własnego.

Tabela 3. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (dochód netto) w euro z uwzględnieniem wyceny pracy własnej*

Table 3. Income from family farming (net income) in euro, taking into account the valuation of their own work

Kraj/Country	Dochód z rodzinnego gospodarstwa Income from family farming (1)	Szacunkowe koszty pracy własnej/ Estimated cost of own work (2)	Dochód z gospodarstwa po odjęciu pracy własnej/ Farm income after deduct their own work (1-2)	Dochód z rodzinnego gospodarstwa/ Income from family farming (1)	Szacunkowe koszty pracy własnej/ Estimated cost of own work (2)	Dochód z gospodarstwa po odjęciu pracy własnej/ Farm income after deduct their own work (1-2)
	2004 [EUR]			2013 [EUR]		
Cypr/CY	314	7 841	-7 527	1 684	6 537	-4 853
Grecja/GR	6 218	5 760	458	4 104	5 115	-1 011
Hiszpania/ES	10 122	10 317	-195	8 982	10 138	-1 156
Estonia/EE	-	-	-	4 926	5 987	-1 061
Węgry/HU	829	2 099	-1 270	2 290	2 315	-25
Włochy/IT	5 314	9 317	-4 003	1 095	8 060	-6 965
Litwa/LT	3 400	4 077	-677	4 221	5 625	-1 404
Łotwa/LV	3 534	1 824	1 710	4 064	6 772	-2 708
Malta/MT	2 125	12 636	-10 511	1 951	8 133	-6 182
Polska/PL	1 793	2 959	-1 166	2 602	5 406	-2 804
Portugalia/PT	2 047	10 293	-8 246	5 924	10 179	-4 255
Słowenia/SI	1 293	7 095	-5 802	763	13 596	-12 833

* pracę własną wyceniono w oparciu o jednostkowy koszt pracy najmniejszej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN

Source: own study on the FADN data

Analizując zmiany rentowności w gospodarstwach rolnych trzeba mieć jednak na uwadze, że zysk (dochód) z działalności rolniczej jest kategorią wysoce niestabilną, zależną m.in. od relacji cenowych w danym roku [Czyżewski, Kryszak 2015], co przekłada się też na zmienność wskaźników rentowności. Uwzględnienie wyceny pracy własnej (tab. 4) sprawiłoby, że gospodarstwa rolne notowałyby zazwyczaj ujemny dochód, a co za tym idzie ujemną rentowność kapitałów własnych.

Taki zabieg ma jednak ograniczone zastosowanie w gospodarstwach drobnych, a poza tym interpretacja modelu Du Ponta mogłaby prowadzić w takim przypadku do nielogicznych wniosków. Z tego powodu dane w tabeli 3 zamieszczono informacyjnie. Wynika z nich, że w 2013 roku we wszystkich krajach drobne gospodarstwa notowałyby ujemny dochód (stratę), natomiast w 2004 roku dodatni dochód odnotowano by w Grecji i na Łotwie. W przypadku Łotwy wiązałoby się to z niskimi kosztami najmowania siły roboczej.

Wnioski

1. Występuje istotne zróżnicowanie, jeśli chodzi o strukturę majątku, będącego w posiadaniu gospodarstw. Może to być spowodowane specyfiką produkcji rolniczej w poszczególnych krajach oraz uwarunkowaniami historycznymi. Obserwuje się jednak proces konwergencji tych struktur.
2. Najwyższą rentowność ROE odnotowuje się w krajach, gdzie gospodarstwa notują wysoką rentowność sprzedaży (wspomagana system płatności) oraz dysponują zasobami aktywów obrotowych, które są w stanie efektywnie wykorzystywać. Małe gospodarstwa praktycznie nie wykorzystują efektu dźwigni finansowej.

3. Rentowność kapitałów własnych w przypadku drobnych gospodarstw jest zazwyczaj niska, natomiast uwzględnienie pracy własnej sprawia, że jest ona ujemna. Oceniając sytuację finansową gospodarstwa rolnego należy mieć na uwadze, że dane FADN obejmują zyski wyłącznie z rolnictwa. W praktyce dochód drobnego rolnika może być podnoszony poprzez dodatkową działalność zarobkową.

Literatura

- Czyżewski Andrzej, Łukasz Kryszak. 2015. „Relacje cenowe w rolnictwie polskim a dochodowość gospodarstw rolnych i gospodarstw domowych rolników”. *Problemy Rolnictwa Światowego* 15 (3): 17-30
- Gołaś Zbigniew. 2009. „Czynniki determinujące rentowność kapitału własnego w rolnictwie”. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 1 (11): 75-91.
- Gołębiwska Barbara. 2010. *Organizacyjno-ekonomiczne skutki zróżnicowania powiązań gospodarstw rolniczych z otoczeniem*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Góral Justyna (red.). 2015. *Subsidies versus economics, finances and income of farms*. 2015. Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Kukuła Karol (red.). 2010. *Statystyczne studium struktury agrarnej w Polsce*. Warszawa: PWN.
- Michalska Sylwia. 2012. „Społeczny wymiar funkcjonowania drobnych gospodarstw rolnych”. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych* 1: 85-94
- Moss Charles, Mishra Ashok, Dedah Cheikhna. 2010. „Decomposing agricultural Profitability using DuPont expansion and Theil's information approach”. *Asia Pacific Journal of Management* 22: 257-283.
- Musiał Wiesław. 2013. Problemy ekonomiczne gospodarstw małych i ich oczekiwania wobec reformy WPR 2014-2020. [W] *Problemy społeczne i ekonomiczne drobnych gospodarstw rolnych w Europie*, red. J. Żmija i in. 14-28. Kraków: CDR.
- Poczta Walenty, Wawrzyniec Czubak, Ewa Kiryluk-Dryjska, Andrzej Sadowski, Przemysław Siemiński. 2012. *Koncepcja ukierunkowania wsparcia gospodarstw rolnych w perspektywie 2014-2020*. Ekspertyza wykonana dla MRiRW w Warszawie. www.ksow.pl, dostęp styczeń 2014.
- Zegar Józef Stanisław. 2012. „Rola drobnych gospodarstw rolnych w procesie społecznie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich”. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych* 1: 129-148.
- Żmija Janusz, Marta Czekaj. 2014. „Społeczny charakter drobnych gospodarstw rolnych”. *Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego* 14 (2): 269-278.

Summary

This article attempts to present and discuss the financial results of “small” farms. Analysis was performed on farms from 12 countries of EU, about the economic size from 4 up to the 8 thousand euro based on FADN data. The study period covered the years 2004 and 2013. A method was used for the progress report Du Ponta. It was noted that that the return on equity in case of small belongings was usually low, however including the own work causes that she is negative.

Adres do korespondencji

mgr Łukasz Kryszak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej

al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

tel. (61) 854 30 18

mail: lukasz.kryszak@ue.poznan.pl

mgr Andrzej Hornowski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

ul. Nowoursynowska 166

02-787 Warszawa

e-mail: andrzej_hornowski@sggw.pl